

ЙОНАС УЖУРКА

Гедимін

неқоронований
қороль

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2017

ПРОЛОГ

Найславетніші ми не тоді, коли утримуємося не падаючи, а коли, впавши, підводимося.

Конфуцій

Ї складний для Литви історичний період, серед агресивного, а часом і лихого середньовіччя, у шляхетній родині нащадків наших князів народився, виріс і правив твердий, величний, шанований чоловік — правитель Литви ГЕДІМІНАС¹. Він своїми трудами відкрив нову, найпочеснішу сторінку нашої історії, заслужено титулюючи себе королем усіх литовських і руських земель.

Гедімінас започаткував династію наймогутніших правителів Литви — Гедімінайтисів².

У сиву давнину народжувалися та зростали наші предки, гуртувались у племена, і в другому тисячолітті зустрілися вже об'єднаними у спільноти. Керовані видатними литовськими правителями, утворили ядро майбутньої державності, а остаточно її сформував засновник нашої держави і єдиний король Міндаугас, який продовжив розпочату справу своїх батьків і дідів. Ще міцніше своєю королівською кров'ю утвердив нерозривний зв'язок між видатними батьками, прадідами та майбутніми поколіннями Гедімінас, котрий іще дужче зміцнив той зв'язок через свою могутню династію.

Відтоді сплинуло більш ніж півстоліття, аж поки кермо розхитаної складними історичними подіями тогочасної держави не перебрав великий князь Литви Гедімінас.

¹ Імена у романі подано так, як прийнято у Литві. (Тут і далі прим. пер.)

² Гедиміновичів.

Завдяки йому Вільнюс став європейською, сучасною столицею Литви. Тут він жив, приймав іноземних представників, готував і своїх, литовських, перших дипломатів, звідси отримували його призначення князі земель Великого князівства Литовського.

Гедімінас сміливо й твердо переступив поріг Європейського дому та широко розчинив його двері на Схід. Він став знаменитим як розумний політик і, до речі, як добрий воєначальник, волюва людина — про це говорять важливі для його держави, хоч і нечасті, походи, ухвалені рішення.

У його землях мирно уживалися люди майже всіх релігій і різних народностей Європи та Азії. Чи не в той час було створено й нинішню модель цивілізованої держави? Він навів мости і на Схід, і на Захід. Немає жодних підтверджень або відомостей, що він нібито сліпо або з корисливою метою віддавав перевагу певним народам або державам.

Чи не тому його опіки й підтримки самі прохали розмаїті землі — і від Ордену¹, і від Лівонії, і від Золотої Орди, і від наскоків інших сусідів?

І релігії він упроваджував тільки шляхом згоди, а не крові чи насильства. Про це свідчить той факт, що в його великій, рясній родині водночас були і язичники, і християни, і православні, навіть мусульмани. На жаль, через зарозумілість тогочасних християнських держав (такими вже були всі сусідки Литви) унікальні литовські культура і звичаї були засуджені, а нашу своєрідну предковичну віру з пошануванням своїх богів, що формувалася тисячоліттями, засудили войовничі цивілізації середньовічної Європи, навіть гнана вона була не лише за межі закону, а й за межі людської моралі.

Гедімінас, зрозуміло, був людиною того часу — з усіма характерними для того історичного періоду й людськими рисами, і рисами могутнього державного правителя. Проте водночас він був непересічною особистістю, і нею залишився в історії не тільки Литви, а й усїєї Європи.

¹ Автор часто вживає скорочене позначення — «Орден» («Ordinas»). Мається на увазі історичне поняття «Тевтонський орден».

А скільки, до речі, написано про нього? Чи стільки ж, скільки й про інших великих правителів Литви? На жаль, навіть менше, ніж про його брата князя Маргіріса¹ або яких-небудь середньовічних графів, дворян — шукачів пригод. Не згадуючи його сучасників, тодішніх правителів сусідніх земель, які й віддалік не зрівнювалися з Гедімінасом. Певно, тому досі не удостоївся уваги наших письменників, що мало пролив крові, уславлюючи себе не грабіжницькими кривавими походами, а невластивим тому часовому відтинкові спілкуванням із сусідами й надто цивілізованим управлінням своєю державою? Можливо, маємо навіть більше різних розвідок і творів, написаних авторами інших країн, та вони оцінюють нас зі сторони.

Цей роман, як і інші на історичну тематику, написано тільки на підставі особливо рідкісних джерел історичних знань і відомостей, що збереглися дотепер, котрі збуджують уяву, літературно пристосовані до тогочасних історичних подій та їхньої еволюції. Дослідникам періоду Гедімінаса в майбутньому, можливо, буде легше заповнити прогалини, бо віднайдеться більше історичних знань, які доповнять донині збережений наш словесний фольклор.

Хочеться вирватись із сімейних, вузьких, суто національних рамок, внести події того історичного періоду на міжнародну арену поза межами національності й етнічності.

Як усе те вдалося — нехай вирішують читачі.

Тож у глибінь литовської історії, у похід стежками життя Гедімінаса, любі читачі!

¹ *Marгіріс* — за даними автора, брат Гедімінаса.

3